

NORGES HØYESTERETT

Den 27. november 2014 avsa Høyesterett dom i

HR-2014-02324-A, (sak nr. 2014/1149), straffesak, anke over dom,

I.

Den offentlige påtalemyndighet (førstestatsadvokat Lasse Qvigstad)

mot

A (advokat Stine Laier Nybø – til prøve)

B (advokat Helene Elness – til prøve)

II.

C

D

E

F

(advokat Henning Brath – til prøve)

mot

A (advokat Stine Laier Nybø – til prøve)

STEMMEGIVNING :

- (1) Dommer **Matningsdal**: Saken gjelder spørsmål om medvirkning til overtredelse av straffeloven § 229 første jf. tredje straffalternativ jf. § 232. Videre er det spørsmål om lagmannsretten har anvendt et for strengt beviskrav og et for snevert årsakskrav ved avgjørelsen av erstatningskravet.
- (2) Ved tiltalebeslutning datert 28. august 2012 har statsadvokatene i Oslo satt B, født 10. juni 1988, og A, født 3. august 1989, under tiltale ved Heggen og Frøland tingrett for forbrytelse mot straffeloven § 229 tredje straffalternativ jf. § 232. Grunnlaget er følgende forhold eller medvirkning til det:

"Natt til søndag 7. august 2011 ca. kl. 00.10 utenfor ---veien 4 i X, slo en av dem G med knyttet hånd i hoderegionen slik at G falt i bakken og deretter sparket begge G gjentatte ganger i hoderegionen slik at G ble påført diverse sår og blåmerker i ansiktet og en hjernehinneblødning (subaraknoidalblødning) og påfølgende utvikling av oksygenmangelskade i hjernen, med den følge at han døde 8. august 2011."

- (3) Tiltalebeslutningen inneholdt et ytterligere tiltalepunkt for overtredelse av de samme straffebestemmelsene mot en annen person ved samme anledning. Ifølge grunnlaget for dette tiltalepunktet ble fornærmede påført "betydelig Skade paa Legeme eller Helbred".
- (4) Jeg bemerker at tiltalebeslutningen inneholder en feil ved at den skulle ha vist til straffeloven § 229 første jf. tredje straffalternativ jf. § 232, jf. Rt. 1992 side 830.
- (5) Ved Heggen og Frøland tingretts dom 26. november 2012 ble B funnet skyldig i begge forhold og dømt til fengsel i seks år og seks måneder, mens A utelukkende ble funnet skyldig i legemsbeskadigelsen overfor G og dømt til fengsel i fem år. Dommen er avsagt under dissens, idet den ene meddommeren stemte for at straffen skulle settes til fengsel i henholdsvis ni og sju år. Begge ble i tillegg dømt til å betale oppreisning og erstatning til de etterlatte etter G. B ble også dømt til å betale oppreisning og erstatning til fornærmede ved den andre legemsbeskadigelsen. Tingrettens domsslutning inneholder for øvrig samme formelle feil som tiltalebeslutningen ved gjengivelsen av straffebudet.
- (6) De domfelte anket tingrettens dom til Borgarting lagmannsrett, som henviste anken over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet til ankebehandling. De øvrige ankegrunnene ble stilt i bero, jf. straffeprosessloven § 326.
- (7) Ved den påfølgende ankeforhandlingen svarte lagretten den 5. september 2013 for begge tiltaltes vedkommende ja på spørsmålet om overtredelse av straffeloven § 229 første jf. tredje straffalternativ. For det andre forholdet som B var dømt for i tingretten, svarte lagretten nei på det forelagte spørsmålet. Under henvisning til straffeprosessloven § 376 c satte fagdommerne ja-svaret til side, idet de fant at det ikke var ført tilstrekkelig bevis for de tiltaltes skyld. For det andre forholdet ble B under henvisning til lagrettens svar frifunnet.
- (8) Neste dag, 6. september 2013, fortsatte lagmannsretten saken for behandling av de sivile kravene. Dom vedrørende de sivile kravene ble avsagt 30. september 2013. Ved denne dommen ble A på ny dømt til å betale oppreisning og erstatning til de etterlatte etter G, mens B ble frifunnet for de sivile kravene fra de etterlatte. Derimot ble han dømt til å betale kr 30 000 i oppreisning til fornærmede ved det forholdet som han var frifunnet for ved lagmannsrettens dom 5. september 2013.
- (9) A anket lagmannsrettens dom vedrørende de sivile kravene til Høyesterett. Høyesteretts ankeutvalg opphevet dommen, idet straffeprosesslovens system er at sivile krav som er tatt med i en straffesak, ikke skal avgjøres særskilt under straffesaken, men skal pådømmes samtidig med – eller etter – at straffekravet blir avgjort i instansen, jf. Rt. 2014 side 85. Da B ikke anket lagmannsrettens dom, er de sivile kravene rettskraftig avgjort for hans vedkommende.
- (10) Borgarting lagmannsrett behandlet deretter straffesaken mot begge de tiltalte og det sivile kravet mot A med meddomsrett, jf. straffeprosessloven § 376 c sammenholdt med § 376 a

første ledd andre punktum. Den 19. mai 2014 avsa lagmannsretten dom med slik domsslutning:

- "1. A, født 03.08.1989, dømmes for overtredelse av straffeloven § 229 første straffalternativ jf. § 49 jf. § 232, sammenholdt med straffeloven § 64 første ledd, til fengsel i 7 – syv – måneder.

Til fradrag i straffen går 48 dager for utholdt varetektsfengsel.

2. B, født 10.06.1988, dømmes for overtredelse av straffeloven § 229 første straffalternativ jf. § 49 jf. § 232, sammenholdt med straffeloven § 64 første ledd, til fengsel i 7 – syv – måneder.

Til fradrag i straffen går 51 dager for utholdt varetektsfengsel.

3. A, født 03.08.1989, frifinnes for de sivile kravene."

- (11) Dommen er avsagt under dissens fra en av meddommerne, som stemte for at begge tiltalte også skulle dømmes for overtredelse av tredje straffalternativ. Den samme meddommeren stemte videre for at A skulle betale erstatning og oppreisning til de etterlatte etter G.
- (12) Statsadvokatene i Oslo har anket lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 1 og 2, til Høyesterett. Anken gjelder for det første lovanvendelsen under skyldspørsmålet, idet det anføres at dommen bygger på en for snever forståelse av medvirkningsbegrepet. Subsidiært er det anket over lagmannsrettens saksbehandling, idet det anføres at domsgrunnene ikke gir tilstrekkelig grunnlag for en fullstendig prøving av lagmannsrettens lovanvendelse. Høyesteretts ankeutvalg har tillatt begge ankegrunnene fremmet.
- (13) De etterlatte etter G – C, D, E og F – hadde allerede forut for påtalemyndighetens anke over straffekravene, anket lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 3, etter tvistelovens regler. Etter at påtalemyndighetens anke over straffekravene var tillatt fremmet, har Høyesteretts ankeutvalg gitt samtykke til ny behandling av de sivile kravene i straffesaken for Høyesterett.
- (14) Under ankeforhandlingen i Høyesterett har de etterlatte nedlagt påstand om opphevelse av lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 3, idet det anføres at lagmannsretten har anvendt et for strengt beviskrav med hensyn til om det er årsakssammenheng mellom legemsbeskadigelsen og dødsfølgen. Videre anføres det at lagmannsrettens domsgrunner er mangelfulle, idet de etterlater tvil om det erstatningsrettslige årsakskravet er forstått og anvendt korrekt.
- (15) *Jeg er kommet til at ingen av ankene fører fram.*
- (16) Sakens bakgrunn er at de domfelte, B og A, lørdag 6. august 2011 om kvelden deltok i en fest i ---veien 6 i X. Begge hadde drukket en del alkohol, og det er opplyst at B var mest beruset av dem. Som følge av høy musikk og støy under festen henvendte en nabo, G, seg til festdeltakerne og ba om at støynivået ble dempet. Ved denne henvendelsen oppstod det ingen uoverensstemmelser. G gikk deretter tilbake til egen bolig hvor han oppholdt seg sammen med en liten datter og sin svigerfar.

- (17) Rundt midnatt ble det igjen mye støy fra eiendommen – herunder krangling, skrik og skråll. G og svigerfaren kom da tilbake til eiendommen. Ved denne anledningen oppstod det en krangel mellom B og G, som på dette tidspunktet befant seg på veien utenfor boligene. A var på sin side i ferd med å gå inn i en drosje for å forlate stedet sammen med noen av de andre festdeltakerne. Det fremgår av lagmannsrettens dom at det er avgitt sterkt motstridende forklaringer om hva som deretter skjedde. Jeg forstår imidlertid lagmannsrettens dom slik at den har lagt til grunn følgende forklaringer som er avgitt av de to domfelte:

"A har forklart at han slo G i hodet en gang og har erkjent straffeskyld for det. Dette var et hardt slag med knyttet hånd. B har erkjent at han deretter sparket til G i ansiktet minst en gang, men kanskje flere ganger. I lagmannsretten har han forklart at det mest sannsynlig, slik han husker det, var et spark og et 'tramp'. Han har erkjent straffeskyld for å ha sparket G. Ingen av de tiltalte har erkjent straffeskyld etter tiltalen."

- (18) Det er altså ikke lagt til grunn at også A sparket G slik det er angitt i grunnlaget for tiltalebeslutningen.
- (19) Deretter legger lagmannsretten til grunn at A "oppfattet at B ble angrepet av G, at han da umiddelbart beveget seg raskt dit disse stod, og at han slo for å hjelpe kameraten". Lagmannsretten uttaler videre at det fremstår som "usikkert hvor i hoderegionen slaget fra A og sparket/sparkene fra B traff G". Om dødsårsaken heter det i den sakkyndige rapporten:

"Døden antas å skyldes blodansamling mellom de tynne hjernehirner (såkalt subaraknoidalblødning) og påfølgende innklemming av hjernen med utvikling av oksygenmangelskade oppstått som følge av kraftig stump vold mot venstre side av ansiktet, eventuelt øvre del av halsen på samme side, med påfølgende skade av venstre halsvirvelpulsåre.

Hos alkoholpåvirkede personer [G var alkoholpåvirket] er risikoen for slik blødning fra halspulsåren øket, selv uten påvist unormal karvegg, ved relativt moderat vold mot ansikt/hals. I slike tilfelle er treffpunktet oftest mot området for underkjeven slik at hodet settes i kraftig bevegelse med påfølgende skade av halspulsåren.

Omstendigheter og obduksjonsfunn taler for at blødningen fra halspulsåren inntraff kort før eller nærmest idet G falt om."

- (20) Til det siste utsagnet har Den rettsmedisinske kommisjon gitt følgende bemerkning:

"I sammenfatningen antas det at blødningen fra virvelpulsåren oppstod før eller idet avdøde falt om. Slik opplysningene er gjengitt kan det vel ikke helt utelukkes at avdøde ble slått bevisstløs først, og at blødningen fra virvelpulsåren oppsto som følge av spark mot hodet."

- (21) Om dødsårsaken har lagmannsretten konkludert slik:

"Lagmannsretten legger på denne bakgrunn til grunn at det var én voldshandling som traff G på venstre side av ansiktet, eventuelt på øvre del av halsen på samme side, som forårsaket at han døde, og at slag eller spark som traff hodet på andre steder ikke var noen medvirkende årsak til at han døde."

- (22) Til spørsmålet om hvilken voldshandling som forårsaket dødsfallet, oppsummerer lagmannsretten sitt standpunkt slik:

"Under henvisning til at rimelig tvil skal komme tiltalte til gode, er lagmannsrettens konklusjon at det er usikkert hvilken voldshandling – slag fra A eller spark fra B – som traff G på venstre side av ansiktet eller øvre del av halsen på samme side og som førte til den dødelige skaden. På grunnlag av de sakkyndige vitnenes forklaringer anses det helt usannsynlig at flere treff med slag eller spark har ført til den skaden som førte til at G døde. De tiltalte kan derfor ikke på selvstendig grunnlag domfelles etter tiltalen."

(23) Lagmannsretten måtte dermed ta stilling til om de tiltalte alternativt kunne straffes etter tredje straffalternativ ved å ha medvirket til den andre gjerningspersonens voldshandling.

(24) I denne sammenheng uttaler lagmannsretten for det første at det var "én voldshandling – enten slag eller spark – som førte til den fatale skaden", og at G ikke døde "som følge av flere skadevoldende handlinger i samvirke, men uten at noen enkelt peker seg ut som en avgjørende handling. Lagmannsrettens flertall er derfor uenig med aktor i at det er grunnlag for medvirkeransvar fordi begge har utøvd vold mot G som har hatt et stort skadepotensial".

(25) Jeg forstår videre lagmannsrettens dom slik at den la til grunn at et eventuelt ansvar for medvirkning forutsatte at det forelå psykisk medvirkning. Om vilkåret for domfellelse på dette grunnlaget uttaler lagmannsretten at "[d]et kreves ikke til medvirkningsansvar at medvirkningen har vært nødvendig for resultatet, men det kreves et medvirkende årsaksforhold. ... Videre er det sikker rett at spørsmål om et medvirkeransvar krever en konkret og individuell vurdering av hver enkelt". Om Bs eventuelle medvirkningsansvar uttales det deretter:

"Tiltalte B [har] forklart at han ble dratt i og slått av et par av jentene på festen, at han hadde dyttet en av dem overende, at han deretter ble stående overfor en person (som var G), at de to antakelig kom i en krangel og at A så plutselig hadde kommet og slått til G. Det er ingen holdepunkter for at de to tiltalte hadde noen forutgående avtale eller gjensidig forståelse om å slåss eller 'ta' noen denne kvelden, verken G eller andre. B hadde heller ikke bedt om hjelp til å ordne opp med G. På grunnlag av bevisførselen legges det til grunn som mest sannsynlig at G var kommet bort til B som følge av tildragelsen med jenta som ble dyttet over ende. Flere av vitnene som har sett at A slo, har gitt uttrykk for at dette kom plutselig. Det er for øvrig ingen holdepunkter for at de to tiltalte skal ha hatt noen direkte kontakt med G da han kom for å be om at selskapet roet seg."

(26) På grunnlag av dette bevisresultatet konkluderte lagmannsrettens flertall med at det ikke var grunnlag for å holde B ansvarlig for medvirkning til dødsfølgen.

(27) Om As eventuelle ansvar uttaler lagmannsretten deretter:

"Flertallets vurdering er at det heller ikke er bevismessig grunnlag for å holde A strafferettslig ansvarlig som medvirker. Det vises til det som er sagt foran om at det ikke var noen forutgående avtale eller samforståelse dem imellom. Det er heller ikke ført bevis for at det var noe i situasjonen som tilsier at A tilskyndet eller på annen måte medvirket psykisk til at B sparket. Flertallet kan ikke se bort fra hans forklaring om at han mente å komme sin kamerat til unnsetning. Det er ikke holdepunkter for at han slo mer enn en gang, noe som i situasjonen underbygger hans forklaring på dette punkt. At han har misoppfattet situasjonen, mest sannsynlig på grunn av rus, er i denne sammenheng ikke avgjørende. Hertil kommer at det hele skjedde veldig fort. B har heller ikke gitt noen forklaring som tilsier at han ble tilskyndet eller oppmuntret av A til å sparke."

- (28) Basert på dette bevisresultatet konkluderte lagmannsrettens flertall med at det heller ikke var grunnlag for å holde A ansvarlig for medvirkning til dødsfølgen.
- (29) Ved vurderingen av lagmannsrettens lovanvendelse tar jeg utgangspunkt i at dødsfølgen skyldes én av voldshandlingene, men uten at lagmannsretten fant bevismessig grunnlag for å slå fast hvilken som førte til Gs død. Videre understreker jeg at straffansvar for medvirkning innebærer at man gjøres ansvarlig for *andres* straffbare handlinger. Selv om lagmannsretten ikke fant det bevist hvilken voldshandling som førte til Gs død, må den enkeltes eventuelle medvirkningsansvar for dødsfølgen dermed bygge på en forutsetning om at døden skyldes den andre tiltaltes voldshandling. Dersom de rettslige vilkår for medvirkningsansvar er oppfylt, er ikke denne forutsetningen i strid med det strafferettslige beviskravet. Jeg viser til den tilsvarende situasjonen i saker hvor det er ført bevis for at en person har gjort seg skyldig i tyveri eller heleri, og hvor det er sikker rett at vedkommende kan straffes for det minst alvorlige forholdet selv om sannsynligheten for begge alternativene skulle være den samme.
- (30) Innledningsvis presiserer jeg at når lagmannsretten har uttalt at det ikke var "noen forutgående avtale eller samforståelse dem imellom" ved utførelsen av voldshandlingene, atskiller denne saken seg klart fra tilfeller hvor to personer sammen bryter seg inn i en bygning for å stjele. Førstvoterendes utsagn i Rt. 1974 side 622 om at samtlige deltakere i slike tilfeller "regulært" er strafferettslig ansvarlig for alt som blir borttatt, er dermed uten interesse i denne saken.
- (31) Saksforholdet står også i en annen stilling enn tilfeller hvor en forbrytelse er under gjennomføring, og en medvirker kommer inn i hendelsesforløpet før forbrytelsen er avsluttet. Denne saken atskiller seg klart fra situasjonen i Rt. 2003 side 350, hvor en av de domfelte opprinnelig trodde at han medvirket til et tyveri, men etter hvert tiltrådte de øvrige gjerningspersonenes gjennomføring av forbrytelsen som et ran, og i likhet med dem ble dømt for ran.
- (32) Slik lagmannsretten har beskrevet sitt bevisresultat, er spørsmålet om det er grunnlag for ansvar som følge av psykisk medvirkning til den andre gjerningspersonens voldshandling. Dette forutsetter, som førstvoterende uttaler i Rt. 2014 side 930 avsnitt 11, at vedkommende "positivt har tilskyndet til handlingen eller styrket gjerningspersonens forsett".
- (33) Med dette rettslige utgangspunktet finner jeg det klart at B ikke kan straffes for medvirkning til at dødsfølgen inntrådte. Som det fremgår av gjengivelsen foran fra lagmannsrettens dom, var det A som først slo G. Slaget kom plutselig og uten noen oppfordring eller annen form for oppmuntring fra Bs side. Bs påfølgende spark mot G etablerer ikke noe medvirkningsansvar for As forutgående legemskrenkelse. Jeg nøyer meg med å vise til Rt. 2014 side 930, hvor førstvoterende i avsnitt 14 uttaler at "det ut fra den etablerte strafferettstenkingen virker fremmed å se en slik etterfølgende legemsfornærmelse som en selvstendig fullbyrdet medvirkningshandling".
- (34) Når det gjelder As eventuelle medvirkningsansvar, er spørsmålet om hans slag kan medføre at han blir ansvarlig for medvirkning til Bs påfølgende spark, og hvor det for drøftelsen her må forutsettes at det var dette sparket – eventuelt sparkene – som førte til at G døde. Spørsmålet er også for As vedkommende om han ved denne handlingen psykisk medvirket til dødsfølgen.

- (35) Ved denne vurderingen tar jeg utgangspunkt i avgjørelsen i Rt. 1996 side 873. I den saken hadde to brødre arrangert et selskap i sin leilighet. Beboeren i etasjen under, D, kom etter en tid til stede og klaget over høyt lydnivå. Dette førte til at de to brødrene dyttet ham nedover trappen, og deretter slo og sparket ham. Mens dette pågikk kom fornærmedes samboer, C, til stede. Hun ble angrepet av en av de øvrige festdeltakerne. Lagmannsretten hadde funnet de to brødrene ansvarlige for medvirkning til denne legemsfornærmelsen med følgende begrunnelse:

"De to tiltalte angrep på D var den direkte foranledning til at en annen person i deres følge slo til C slik som beskrevet i tiltalen. De tilskyndet med dette hans handling. Lagmannsretten legger etter bevisene til grunn at de tiltalte handlet i sterkt sinne – irritert også over Cs innblanding – og at de forsettlig medvirket til legemsfornærmelsen mot henne."

- (36) Høyesterett avsa frifinnende dom for dette forholdet, idet førstvoterende uttalte (side 874):

"At det forelå noen forutgående innbyrdes forståelse om voldsanvendelse overfor naboene, eller at brødrene på noen måte oppfordret til angrep på henne, gir dommen intet grunnlag for å anta. Jeg forstår lagmannsretten slik at medvirkningsansvaret utelukkende er bygget på at det i angrepet på D lå en tilskyndelse til angrep på C. Dette er å strekke medvirkningsansvaret for langt. Da brødrene gikk løs på D, var C ikke til stede, og jeg kan ikke se at deres handlemåte kan anses å innebære noen bevisst oppfordring til voldsanvendelse overfor henne. At D ble angrepet, kan nok ha vært en medvirkende årsak til angrepet på henne, men dette er ikke tilstrekkelig til at brødrene kan dømmes for medvirkning. Det kan bebreides dem, slik lagmannsretten også har gjort, at de ikke stoppet angrepet på D da de så hvordan det hele utviklet seg, men heller ikke dette kan – i den situasjon som forelå – føre til et medvirkningsansvar."

- (37) Denne avgjørelsen innebærer imidlertid ikke at en forutgående legemskrenkelse aldri kan danne grunnlag for et medvirkningsansvar til en påfølgende legemskrenkelse. Dette illustreres av Rt. 2014 side 930 som jeg har omtalt foran. I den saken var en person angrepet av fire gutter. Den domfelte C var opprinnelig mest aktiv. Fornærmede klarte imidlertid å komme seg løs, men han ble forfulgt og tatt igjen av guttene som deretter angrep ham på ny. Under det nye angrepet brakk fornærmede ankelen, men det måtte legges til grunn at dette skjedde før C kom til stede og sluttet seg til voldsanvendelsen. Spørsmålet var om det i en slik situasjon var riktig lovanvendelse når C var dømt for forbrytelse mot straffeloven § 229 første jf. andre straffalternativ jf. § 232. Medvirkningsansvaret måtte i tilfelle begrunnes i Cs opptreden i den første fasen. Ved domfellelsen etter den nevnte subsumsjonen hadde lagmannsretten brukt en uheldig formulering som kunne indikere at lovanvendelsen var uriktig. Dette går jeg ikke inn på, idet førstvoterende konkluderte med at lovanvendelsen uansett var riktig (avsnitt 15):

"Når jeg likevel er kommet til at anken bør forkastes, er det fordi lagmannsrettens dom må forstås slik at lagmannsretten har funnet at C kan dømmes for psykisk medvirkning til legemsbeskadigelse under særdeles skjerpene omstendigheter basert på den tilskyndelse til å skade E som lå i Cs handlinger forut for legemsbeskadigelsen utenfor legevakten. Dette er en lovanvendelse som jeg – ut fra lagmannsrettens domsgrunner sett under ett, supplert med tingrettens domsgrunner for så vidt gjelder ransposten – er enig i."

- (38) Avgjørelsen viser altså at det beror på en konkret vurdering om en forutgående legemskrenkelse kan begrunne medvirkningsansvar for en påfølgende legemskrenkelse

utført av andre. Med lagmannsrettens bevisresultat kan jeg ikke se at det er grunnlag for dette i denne saken. Jeg viser til at lagmannsretten uttaler at "[d]et er heller ikke ført bevis for at det var noe i situasjonen som tilsier at A tilskyndet eller på annen måte medvirket psykisk til at B sparket". Videre uttaler lagmannsretten at "B har heller ikke gitt noen forklaring som tilsier at han ble tilskyndet eller oppmuntret av A til å sparke". Jeg forstår lagmannsrettens domsgrunner slik at dette er lagt til grunn for dommen. På denne bakgrunn er det ikke grunnlag for å holde A ansvarlig for psykisk medvirkning til dødsfølgen.

- (39) Jeg tilføyer at det heller ikke er grunnlag for å holde A ansvarlig på grunnlag av praksis med hensyn til passiv medvirkning. Som førstvoterende uttaler i Rt. 2010 side 1630 avsnitt 27, ville det forutsette at han hadde "tid og høve" til å gripe inn mot Bs spark. Med den korte tidsavstanden mellom slaget og sparket/sparkene er ikke dette vilkåret oppfylt.
- (40) Subsidiært er det spørsmål om domsgrunnene er mangelfulle slik at dommen må oppheves på dette grunnlag, jf. straffeprosessloven § 343 andre ledd nr. 8. Etter min mening er det ikke grunnlag for det. Dommen inneholder rett nok ingen nærmere drøftelse av om de to tiltalte har handlet med den skyld som et medvirkningsansvar forutsetter – nærmere bestemt om de "kunde have indset Muligheden af" Gs død, jf. straffeloven § 43. Men når lagmannsretten kom til at det objektivt sett ikke var grunnlag for et medvirkningsansvar, hadde den ingen foranledning for å presisere og drøfte de subjektive vilkår for domfellelse også etter tredje straffalternativ.
- (41) Påtalemyndighetens anke blir etter dette forkastet.
- (42) Jeg går etter dette over til å vurdere om lagmannsrettens avgjørelse av de etterlattes erstatningskrav bygger på en uriktig rettsanvendelse. I denne sammenheng siterer jeg innledningsvis deler av lagmannsrettens begrunnelse som bakgrunn for de to angivelige feilene som er påberopt:
- "For at A skal kunne holdes erstatningsansvarlig overfor Gs etterlatte, legger flertallet til grunn at det må kreves klar sannsynlighetsovervekt for at det er det slaget han rettet mot Gs hode som forårsaket skaden på halspulsåren og som førte til at G døde. Om kravet til bevisets styrke vises det til Rt. 2005 side 1322 avsnitt 26-28. Selv om A har erkjent å ha utøvd vold mot G, må det betraktes som et særlig belastende faktum dersom det ved avgjørelsen av de sivile kravene legges til grunn at det er hans handling som direkte forårsaket skaden og dødsfølgen."**
- (43) Etter å ha gjennomgått bevisene i saken, oppsummerer lagmannsretten sitt standpunkt slik:
- "Samlet gir bevisbildet ikke tilstrekkelig grunnlag for å utpeke A som den som påførte G den fatale skaden med den grad av sannsynlighet som må kreves. Flertallet tilføyer i den sammenheng at det fremstår som usikkert om slaget fra A traff G på høyre eller venstre side."**
- (44) Det første spørsmålet er om frifinnelsen må oppheves fordi lagmannsretten anvendte et for strengt beviskrav når den krevde "klar sannsynlighetsovervekt" for årsakssammenheng mellom As slag og dødsfølgen.
- (45) I erstatningsretten er overvektsprinsippet det klare utgangspunktet. Samtidig er det lang tradisjon for i enkelte saker å oppstille samme beviskrav som lagmannsretten har gjort i

denne saken. Jeg viser for det første til Rt. 1985 side 211 og Rt. 1990 side 688 om tilfeller hvor et forsikringselskap hadde avslått forsikringsutbetaling under henvisning til at forsikringstakeren selv hadde fremkalt forsikringstilfellet. Dette er fulgt opp i Rt. 1996 side 864, hvor det var spørsmål om fornærmede etter frifinnelse for seksuelle overgrep likevel kunne tilkjennes oppreisning. Under henvisning til Rt. 1990 side 688 uttaler førstvoterende (side 869) at dommen innebærer at "det bør kreves solid bevis for å legge til grunn at en part har gjort seg skyldig i et straffbart eller sterkt klanderverdig forhold. Dette er et alminnelig prinsipp". Deretter tilføyes det (side 869–870):

"Som fremhevet i Schei, Tvistemålsloven med kommentarer, bind II, side 13, kan det være et moment som taler for at det stilles strenge krav til beviset for å legge et faktum til grunn, at dette faktum er belastende og dommen kan tenkes å få alvorlige konsekvenser for en parts moralske omdømme. Dette moment må etter mitt syn være utslagsgivende også i et saksforhold som det foreliggende på tross av de rettferdighetshensyn og særlige hensyn til fornærmede i sedelighetssaker som den ankende part har fremhevet. Det må lede til at det stilles strengere krav til beviset for de handlinger som danner grunnlag for et slikt oppreisningskrav enn vanlig sannsynlighetsovervekt."

- (46) Dette standpunktet er fulgt opp i Rt. 1999 side 1363 (etter frifinnelse for drap), Rt. 2003 side 1671 (etter frifinnelse for voldtekt) og Rt. 2005 side 1322 (etter frifinnelse for forbrytelse mot straffeloven § 229 første jf. andre straffalternativ jf. § 232).
- (47) De etterlatte har imidlertid anført at disse sakene gjelder tilfeller hvor spørsmålet har vært om den ansvarsbetingende handlingen er utført, og at disse avgjørelsene ikke kan begrunne et tilsvarende strengt beviskrav når spørsmålet, som i denne saken, er hvilke følger en straffbar handling – i dette tilfellet As slag – har fått. I denne sammenheng har de vist til lov 20. april 2001 nr. 13 om erstatning fra staten for personskade voldt ved straffbar handling m.m. § 3 siste ledd som fastsetter at "[v]oldsoffererstatning tilkjennes bare når det foreligger klar sannsynlighetsovervekt for at skadelidte har vært utsatt for en handling som nevnt i § 1". Det fremgår av forarbeidene til denne bestemmelsen, Ot.prp. nr. 4 (2000–2001) side 23–24, at departementet fant det riktig å oppstille samme beviskrav etter voldsoffererstatningsordningen som når kravet rettes direkte mot skadevolderen. I det forutgående høringsbrevet som er inntatt i proposisjonen side 24 uttales det imidlertid:

"Det presiseres at kravet til 'klar sannsynlighetsovervekt' kun gjelder spørsmålet om en straffbar handling har funnet sted. Andre bevistemata, som f.eks om det foreligger adekvat årsakssammenheng mellom den straffbare handling og skaden, skadens omfang, skadelidtes eventuelle medvirkning osv er underlagt det ordinære beviskrav i sivile saker, dvs at avgjørelsen skal baseres på det faktiske saksforhold som fremstår som mest sannsynlig."

- (48) Jeg kan ikke se at denne uttalelsen løser vårt spørsmål, hvor også andre hensyn kommer inn. For det første viser jeg til at den siterte uttalelsen ikke problematiserer spørsmålet i den foreliggende saken – nærmere bestemt hvilken av to erkjente handlinger som har forårsaket Gs død. Videre viser jeg til Skoghøy, Tvisteløsning, andre utgave side 896 hvor det fremheves at det strengere beviskravet som Høyesterett har oppstilt, er begrunnet i at det etter omstendighetene må skjerpes for "faktiske omstendigheter som innebærer at en part har opptrådt sterkt klanderverdig, eller som av andre grunner vil være grovt infamerende". Etter min mening er dette tilfellet i den foreliggende situasjonen, hvor tilkjennelse av erstatning og oppreisning vil innebære at det også statueres ansvar for dødsfølgen, som er den mest belastende skadefølgen som kan inntre. Dette illustreres av

forskjellen i straffenivå, ved at aktor under forutsetning av at straffeanken ble tatt til følge og Høyesterett fant tilstrekkelig grunnlag for å avsi ny dom, nedla påstand om fengsel i sju år. Når lagmannsretten da i straffesaken ut fra de beviskrav som gjelder i straffesaker ikke fant bevismessig grunnlag for å konkludere med årsakssammenheng mellom slaget og dødsfølgen, ville det etter min mening være svært belastende for A om lagmannsretten deretter på grunnlag av et overvektsprinsipp la motsatt konklusjon til grunn.

- (49) Anførselen om at lagmannsretten har bygget avgjørelsen på et uriktig beviskrav kan etter dette ikke føre fram.
- (50) De etterlatte har videre anført at lagmannsrettens domsgrunner er mangelfulle, idet de etterlater tvil om det erstatningsrettslige årsakskravet er forstått og anvendt korrekt. Det gjøres gjeldende at lagmannsretten burde ha drøftet om slaget fra A var en nødvendig betingelse for dødsfølgen i samvirke med sparket fra B.
- (51) Jeg ser først på innholdet i det erstatningsrettslige årsaksbegrepet, som er det samme for oppreisningskravet og kravet om erstatning for økonomisk tap. Årsakskravet mellom en handling/unnlattelse og en skade er vanligvis oppfylt dersom skaden ikke ville ha skjedd om handlingen eller unnlattelsen tenkes borte, jf. Rt. 1992 side 64 P-pilleddom II på side 69. Som det uttrykkes i dommen på side 70, er handlingen eller unnlattelsen da "en nødvendig betingelse for at skaden inntreffer". Ved ansvarsbedømmelsen ses det likevel bort fra årsaksfaktorer som er så uvesentlige elementer i årsaksbildet at det ikke er naturlig å knytte ansvar til dem. Også denne såkalte uvesentlighetslæren er slått fast i P-pilleddom II, og den er fulgt opp i en rekke senere dommer, blant annet Rt. 1998 side 1565, Rt. 2000 side 418 og Rt. 2001 side 320. Ved samvirke mellom flere skadeårsaker hefter hver årsak som det kan knyttes ansvar til, for hele skaden, se Rt. 1992 side 64, Rt. 1999 side 1473, Rt. 2000 side 620 og Rt. 2001 side 320.
- (52) Det er videre et vilkår for ansvar at årsakssammenhengen er adekvat. Dette innebærer at skadefølgen ikke må fremstå som en for fjern og avledet følge av handlingen eller unnlattelsen til at det er naturlig å knytte ansvar til den, jf. blant annet Rt. 1997 side 1, Rt. 2000 side 418 og Rt. 2001 side 320.
- (53) Lagmannsrettens domsgrunner og rettsanvendelse må vurderes på bakgrunn av disse rettslige utgangspunktene. Ved drøftelsen av årsaksspørsmålet har lagmannsretten reist spørsmål om det var slaget fra A "som forårsaket skaden på halspulsåren og som førte til at G døde". Lagmannsretten har videre vurdert om det var As handling "som direkte forårsaket skaden og dødsfølgen", og har konkludert med at det ikke var "tilstrekkelig grunnlag for å utpeke A som den som påførte G den fatale skaden".
- (54) Disse uttalelsene kan – isolert betraktet – reise tvil om lagmannsretten har anvendt og forstått det erstatningsrettslige årsakskravet korrekt. Når lagmannsretten her spør om slaget "direkte" har forårsaket dødsfølgen, kan det etterlate et inntrykk av at lagmannsretten mener at slaget bare kan utløse ansvar hvis det i seg selv er *tilstrekkelig* til å volde Gs død. Dette hadde i så fall vært feil rettsanvendelse – årsakssammenheng foreligger også dersom As slag var en nødvendig betingelse for den fatale skaden i *samvirke* med det senere sparket fra B.
- (55) Når jeg likevel har kommet til at lagmannsrettens dom ikke må oppheves på dette grunnlaget, er det fordi de siterte punktene i lagmannsrettens premisser må ses i

sammenheng med domsgrunnene for øvrig. Her viser jeg først til at lagmannsretten har konstatert at skadeårsaken var én voldshandling som traff G på venstre side av ansiktet eller halsen. I forlengelsen av dette uttaler lagmannsretten at "slag eller spark som traff hodet på andre steder ikke var noen medvirkende årsak til at han døde". Under drøftelsen av straffespørsmålet har lagmannsretten tilsvarende kommet til at det er "helt usannsynlig at flere treff med slag eller spark har ført til den skaden som førte til at G døde". Lagmannsretten har avvist både at slaget fra A kan ses som en tilskyndelse til Bs spark, og at han på annen måte har medvirket psykisk til sparket. Endelig har lagmannsretten – også i tilknytning til straffekravet – uttalt at G ikke "døde ... som følge av flere skadevoldende handlinger i samvirke".

- (56) De etterlatte har for det første anført at lagmannsretten burde ha vurdert om As slag svekket Gs motstandskraft mot det senere sparket på en slik måte at det foreligger et samvirke mellom to nødvendige årsaksfaktorer. Dessuten har de gjort gjeldende at slaget kan innebære en form for psykisk medvirkning. Slik jeg ser det, har lagmannsretten tatt stilling til begge disse spørsmålene i de avsnittene jeg nettopp siterte fra. Sett i sammenheng har jeg derfor kommet til at domsgrunnene viser at lagmannsrettens rettsanvendelse under årsaksdrøftelsen er korrekt.
- (57) Jeg tilføyer at adekvansbegrensningen, som nevnt, innebærer at det i ansvarsvurderingen må ses bort fra følger av en handling eller unnlattelse som er for fjerne eller avledete til at de bør føre til ansvar. Dødsfølge er nok en sjelden konsekvens av et slag som det vi her har å gjøre med. Det må likevel være klart at A måtte vært holdt ansvarlig dersom hans slag alene hadde ført til Gs død, for eksempel ved at G falt mot en murkant og på den måten fikk en dødelig hodeskade. Her er imidlertid forutsetningen for ansvar for A at det er Bs etterfølgende spark som er den direkte dødsårsaken. Slik lagmannsretten har vurdert bevisene, må det legges til grunn at sparket kom helt uventet for A. Etter mitt syn blir Gs død da en så upåregnelig, fjern og indirekte følge av As slag at det ikke ville vært naturlig å gjøre ham ansvarlig for dødsfølgen, se Rt. 2007 side 172 avsnitt 67–69. Også dette viser at lagmannsretten har kommet til riktig resultat. De etterlattes anke kan heller ikke på dette punktet føre fram.
- (58) Avslutningsvis nevner jeg at de etterlatte har anført at årsakskravet er oppfylt selv om As slag ikke skulle være en nødvendig betingelse for Gs død. De har argumentert ut fra synspunkter om at skadeforvoldelsen var en fellesakt og om kollektiv skadeforvoldelse. Anførlene har ikke støttet i lagmannsrettens bevisvurdering og kan klart ikke føre fram.
- (59) Jeg stemmer for denne

D O M :

Ankene forkastes.

- (60) Dommer **Normann:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (61) Dommer **Ringnes:** Likeså.

(62) Dommer **Bergsjø:** Likeså.

(63) Dommer **Tjomsland:** Likeså.

(64) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

DOM:

Ankene forkastes.

Riktig utskrift bekreftes: